

HELGA HENSCHEN
Tjuren och Kvinnan (Jag ser dig).
Terrakotta, 38 × 58 cm.

Åsa Magnusson

Bildmakare, multikonstnär, aktivist

*Birgitta Holms mythobiografi om
Helga Henschen*

I ett av de första kapitlen, »Sländan«, i Birgitta Holms bok som av fåglar genomflugen – Helga Henschen, bildmakare, multikonstnär och aktivist (2017) skriver Holm att Helga fick lov att förvandla sin första kärlekspartner, dramatikern och författaren Peter Weiss, till en häst för att kunna gifta sig med honom. Den drömlika, lite suggestiva bilden, som kanske skapats utifrån ett behov av att genom någonting redan bekant bege sig in i det ännu okända, är en av många bilder som dröjer sig kvar efter läsningen om Helga och hennes liv.

Det är inte den första biografin litteraturprofessorerna Birgitta Holm skriver, hon har tidigare skildrat bland annat poeten Rut Hillarps liv, men det är den första hon valt att kalla en mythobiografi. Genren har fått namnet eftersom syftet är att följa en människa »inte bara genom hennes individuella öde utan också söka henne i hennes förbindelse med de grundläggande berättelserna och deras frågor kring existensen«.

Holms knappt trehundra sidor långa bok är uppdelad i ett tjugotal kapitel med ömsom poetiska rubriker som »Törnrosaslott«, »Drömtid«, »Simmande blå« och »Lovsångens återkomst«, ömsom mer rent biografiskt orienterande rubriker som »Från Grev Turegatan till Fleminggatan«, »Att rita för barn ...« och »Pratbubblorna växer fram«.

Under läsningen växer ett pussel av bilder fram som ömsint läggs ihop till ett människoliv, där konstnärlig utveckling går hand i hand med vardagliga erfarenheter. Det är i år hundra år sedan Helga föddes som ett av många barnbarn till Ernest Thiel, en av Sveriges rikaste män på den tiden. Och för att fira detta pågår en jubileumsutställning på Thielska galleriet fram till den 21 januari 2018. Nedervåningen är fylld av Helgas verk: målningar, skulpturer, skisser till offentliga utsmyck-

ningar, illustrationer och inte minst hennes underfundiga pratbubblor med politisk udd. Beger man sig en trappa upp i galleriet för att ta del av dess fasta utställning stöter man på delar av familjen Thiel avporträtterad, bland annat Ernests andra hustru Signe målad av Carl Larsson. Det ger en bild av den miljö Helga växte upp i ute på Djurgården, med en morfar i närheten som omgav sig med många av tidens namnkunniga författare och konstnärer.

Holm har i sitt arbete med boken haft tillgång till mycket personligt material såsom brev och dagböcker, men även Helgas egna böcker såsom *Kvinna, konstnär, alltid Rebella* (1996) där Ernest beskrivs som en örn av henne. Under sommarhalvåret, som familjen tillbringade ute i skärgården, såg Helga honom ofta med kikaren framför sig, spanandes efter örnar.

Det finns ett friskt uppror hos Helga som uttrycks i hennes konst, inte minst i figuren Rebella som med sin lilla gestalt och stora keps inte räds sanningar i Helgas pratbubblor. Helgas egen uppväxtmiljö präglas inte bara av morfar Ernest utan även av en stark mamma, också hon vid namn Signe, som under flera år är ordförande för Fredrika Bremer förbundets stockholmskrets och som ung följer Ellen Key och är hennes medhjälpare.

Holm beskriver hur Signe ser sig själv som subjekt i sina kärleksrelationer och det kommer även Helga att göra. Även om aldrig känslan för den djupa samhörigheten mellan djur och människa som Helga framförallt utvecklar under barn- och tonår tycks försvinna, får kärlekslivet så småningom alltmer plats.

Helgas första make och tillika far till hennes enda barn, Rebecca, Peter Weiss, träffar hon under sina konstskolestudier. Helga tycks å ena sidan ha fascinerats av konstnärslivets friheter och möjligheter men å andra sidan har det inte undgått henne att dessa framförallt förbehålls männen och att de få kvinnorna som finns där så småningom reduceras till hjälpredor för dem samtidigt som de undanhålls information om tidens nyheter. Att även jargongen präglas av ojämlika genusförhållanden ger Holm exempel på när Helga reagerar på att hennes lärare, Isak Grünwald, liknar modeller-nas höfter vid »biffstek med lök« och hon får svaret att hon borde bli psykolog eller ta hand om fängelsekunder istället för att ägna sig åt måleri.

Att Helga är modig vittnar också hennes resor ut i Europa under förestående världskrig om. Visst finns mamma Signe och en stabil ekonomi i bakgrunden, men i möten med främmande miljöer och människor är hon långt ifrån sin uppväxtmiljö. Samma mod får henne också att bryta upp från kärleksförhållanden som

inte fungerar, utforska nya konstnärliga tekniker, ta sig an offentliga utsmyckningar under svåra arbetsförhållanden och inte minst att engagera sig politiskt. Holm beskriver hennes möte med arbetarrörelsen som en hemkomst.

I som av fåglar genomflugen skildrar Birgitta Holm ett kvinnligt konstnärsliv som sträcker sig över nästan hela nittonhundratalet. Det är ett imponerande arbete hon gör, där hon balanserar vardagslivets glädjeämnen och sorger med anekdoter från ett rikt familje- och arbetsliv samtidigt som hon söker de stora linjerna i såväl Helgas liv som i hennes samtid. Och visst lyckas hon i sin ambition att sätta dem i förbindelse med de grundläggande berättelserna och deras frågor kring existensen. Ändå händer det att jag under läsningen av boken ställer mig frågan, går det att skriva en människas liv? Så länge en människa finns i bland oss tycks allt som omger henne utgöra en så självklar del av hennes existens. Men så snart hon är borta blir det allt mer osäkert, vad var egentligen viktigt? Vilka berättelser tillhör henne, vilka tillhör oss? Skulle vi ha lyft fram samma saker om vi hade haft möjligheten? Kanske kommer några av de viktigaste pusselbitarna alltid att fattas och avsaknaden av dem lär oss att livet är svåröverskådligt och att ett av dess villkor är att det vi vill gripa redan hunnit någon annanstans. ■

en stjärna en fjäril en
årla en ros en sol en ko

när jag blir stor
finns fåglarna kvar
då, mor?

